

Sulaymonova Nozima Nodirjon qizi
Farg'ona davlat universiteti
Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi,
Esonaliyeva Ominaxon Shahobiddin qizi
Farg'ona davlat universiteti
Maktabgacha ta'lim yo'nalish talabasi
(Fergana, Uzbekistan)

BOLALIK INSONNING ASL HOLATIDIR, YOXUD “KICKINA SHAHZODA”GA BIR NAZAR

Annotatsiya. Jahon xalqlari madaniy va ma'naviy boyliklari bilan tanishish, o'z milliy merosimizga o'zgacha ko'z bilan qarashni taqazo etsa, o'zaro qiyoslash uni munosib baholashga albatta imkon yaratadi. Shu o'rinda mumtoz va zamonaviy chet el adabiyotidan bahramand bo'lish, uni o'rganish va tadqiq etish ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Chunki jahon adabiyotidan xabardor kishi o'z milliy adabiyotini o'zgacha mehr va talabchanlik bilan baholaydi. Bu borada badiiy adabiyotning ro'li beqiyosdir. Shuningdek, O'zbekistonda fransuz madaniyati, til va adabiyotga bo'lgan qiziqish ham doimo katta bo'lganini ta'kidlash lozim. Asosan XX asrdan boshlab tarjima qilina boshlangan fransuz adabiyoti vakillarining asarlariga bizda talab va ehtiyoj yuqori bo'lib kelgan. Hozirgi kunda ayniqsa o'quvchilar orasida fransuz nasriga qiziqish katta ekanligini ko'rishimiz mumkin. Onore de Balzak, Fredik Stendal, Gyustav Flober, Romen Rollan, Marsel Eme, Alber Kamyu, Jorj Semenon singari yozuvchilarning bir nechta asarlari yillar davomida o'zbek tilida o'qilmoqda, ba'zilar qayta-qayta nashr etilmoqda. Antuan de Sent-Ekzyuperi – XX asr fransuz adabiyotining yirik namoyandalaridan biri, mohir uchuvchi, shoir va yozuvchi, yosh-u qarining sevimli asari “Kichkina shahzoda”ning muallifi. “Uchuvchi” (1926), “Janubga xat” (1929), “Tungi parvoz”(1931), “Bashar sayyorasi” (1939), “Harbiy uchuvchi” (1942), “Istehkom” (1948), “Yoshlik maktublari” (1953) kabi asarlar Antuan de Sent-Ekzyuperining qalamiga mansubdir. Antuan de Sent-Ekzyuperining asarlari dunyoning 200 tiliga tarjima qilingan. Jumladan, uning “Kichkina shahzoda” asari Xayriddin Sultonov tomonidan va “Istehkom” qissasidan parcha Abdug'opir Qosimov tomonidan o'zbek tiliga tarjima qilingan. Jumladan, Antuan De Sent-Ekzyuperining “Kichkina shahzoda” asari eng qisqa asarlardan biri bo'lsa ham unda adibning inson hayotining ma'nosi va mazmuni haqidagi dardlari va falsafiy mushohadalari, insonlar o'rtasidagi do'stlik, birodarlik, hamdardlik, Vatanga bo'lgan muhabbat, sadoqat va o'zaro hurmat munosabatlari, yovuzlik va yomonlikga qarshi kurashish g'oyalari aks ettirilgandir. Asar to'g'risidagi mulohazalarni yozuvchining ushbu muhim so'zidan anglash mumkin: “Men kitobimni shunchaki emak uchungina o'qilishini aslo istamayman”. “Kichkina shahzoda” asari o'zining o'zgacha yozilish uslubi, rang-barangligi, bir biriga chambarchas voqealar rivoji, ramzlarga to'laligi bilan nafaqat bolalar balki, kattalar e'tiborini ham o'ziga tortadi. Chunki, ushbu ertak bolalarga bag'ishlangani bilan ko'nglida bola bo'lib qolgan kattalarga ham birdek qadrlil bo'lib qolgan. Bu ertak bolalar qalbining mardligi va donoligi, bolalarga xos bo'lgan do'stlik, vafodorlik kabi tushunchalar haqida. Yozuvchi asarni har bir g'oyasini mustaqil ravishda boshqarib turadi. Ekzyuperining bu asarida ayniqsa inson ruhiyati ramzlar orqali mohirona tasvirlanadi.

Tayanch soʻz va iboralar: ramz, allegoriya, ertak, xarakter, qahramon, syujet, epizod, personaj.

“Kichkina shahzoda” – allegorik ertak, Antuan de Sent-Ekzyuperining eng mashhur asari. Ertak koinotdagi, shu jumladan, Yerdagi turli sayyoralarini ziyorat qilgan Kichkina shahzoda haqida hikoya qiladi. U yolgʻizlik, doʻstlik, sevgi va yoʻqotish mavzulariga bagʻishlangan. Kitob bolalar uchun yozilganiga qaramay, uning xarakteri hayot va inson tabiatiga yaqin. Kitob birinchi marta 1943-yil 6-aprelda Nyu-Yorkda nashr etilgan. Dunyo boʻylab 140 million nusxada sotilgan va dunyoda eng koʻp sotilgan kitoblardan biriga aylangan. Bu ertak yoki masal bolalar uchun yozilganday tuyuladi. Lekin yuqori falsafiy va sheʼriy mazmun bilan boyitilgan bu qissa bekorga sayyoradagi eng koʻp tarjima qilingan badiiy asarlar uchligiga kirmaydi. Zamonaviy madaniyatda “Kichkina shahzoda” koʻp davlatlarning oʻrta taʼlimida qabul qilingan. Yaponiyada esa hatto syujet qahramoni uchun muzey qurilgan. Yozuvchi asarda bosh qahramonlardan biriga aylanadi. U hikoyachi boʻlish bilan bir qatorda asardagi uchuvchi hamdir. Hikoya samolyotda yuzaga kelgan muammolardan boshlanadi, uchuvchi dunyo boʻylab sayohat qilib, vaqtincha Sahroi Kabirga tushib qoladi. Uygʻongach, Kichkina shahzoda bilan uchrashadi. U uchuvchidan qoʻzichoq rasmini chizib berishni soʻraydi. Hikoyachining esa rassomlik bilan bogʻliq bolalik jarohati bor: u filni yutib yuborgan ilonni chizgan, ammo kattalar uning rasmda shunchaki shlyapani koʻrgan. Rasm chizishni davom ettirishga ragʻbatlantirilmagan uchuvchi Kichkina shahzoda buyurtma qilgan ishni chizishga qiynaladi, hijolat chekadi, bir nechta variantda qoʻzichoq rasmini chizib beradi. Bular shahzodaga yoqmaydi. Oxir-oqibat u haqiqiy qiyofani tashqaridan koʻra oladigan odamni topgan edi. Shu tariqa bolaga quticha chizib beradi va ichida qoʻzichoq bor deydi. Qoʻzichoq rasmda koʻrinmasa-da, bola fantaziyalariga berilib, rasmdan xursand boʻladi. Bu epizod kattalar ulgʻayganida va oʻzidagi bola holatini oʻldirganida sehrli xayoliy olamni idrok etishda qiyinchiliklarga duch kelishini ochib beradi. Bola sarguzashtlarini yozuvchiga hikoya qilib, koʻz oldimizda hayot soddaligini, nigohi pokligini, voqelik mohiyatini ochib beradi. U koʻpchilik insonlar uchun odatiy hisoblangan har bir hodisani tabiiy ravishda muhokama qiladi. Haddan tashqari koʻp oʻsadigan xavfli baobablarni isteʼmol qila oladigan qoʻzichoqni qidirib topish uchun takabbur va magʻrur gullar bilan yashaydigan kichik sayyorasidan chiqib ketayotganidagi epizodlar orqali yozuvchi insonning kamchiliklarini ochib beradigan allegorik kosmik trayektoriyani boshlaydi. U allaqachon bir nechta sayyorani bosib oʻtgan va yoʻlida kattalar dunyosining keraksiz tashvishlarini anglatuvchi personajlarni uchratgan edi. “Kichkina shahzoda” kattalar unutgan oddiy narsalarning qiymatini koʻrsatadi. Muallif ulgʻaygan va ichki “bola”sini unutgan odamlar tushunib boʻlmaydigan gʻalati mavjudotlarga aylanib qolishini taʼkidlaydi.

Kitobdagi rasmlarni muallifning oʻzi chizgan. Ular mashhurlikda kitobdan kam emas. Ular shunchaki rasmlar emas, asarning organik qismidir: ertak qahramonlari chizmalarga murojaat qiladi, ular haqida bahslashadi. “Kichkina shahzoda”dagi noyob rasmlar til toʻsiqlarini yoʻq qiladi va hamma tushunadigan universal vizual lugʻatning bir qismiga aylanadi. Asarning bosh qahramoni hech qachon qarimaydi. U bizni atrofimizdagi haqiqiy qiymat haqida oʻylashga taklif etadi. Kichkina shahzoda – hammamizning ichimizda mavjud bola. Motivatsiyangiz yoki dunyoni koʻrish usulingiz – bolalikdagi qalbingiz. Kitob shunchalik samimiyki, kayfiyatga yoki uni oʻqiyotgan yoshingizga qaramay, toʻliq oʻziga jalb etadi. U sizga har safar biror yangi taʼlimot

beradi. “Kichkina shahzoda” ertagi Antuan de Sent-Ekzyuperining eng qisqa asarlaridan biri bo’lsa ham, undagi adibning inson hayotining ma’nosi va mazmuni haqidagi dardlari va falsafiy mushohadalari, insonlar o’rtasidagi do’stlik, birodarlik, hamdardlik va o’zaro hurmat munosabatlari, yovuzlik va yomonlikka qarshi kurash g’oyalari aks ettirilgandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Antuan de Sent-Ekzyuperi. “Kichkina shahzoda”. Yangi asr avlodi, 2019
2. Nuriddin Egamov “ILTIMOS, MENGA QO’ZICHOQ CHIZIB BER...”Yoxud Kichkina shahzodaga bag’ishlangan 880 001-maktub
3. Полторацкая. Н.И. Французская литературная сказка в XX веке // Сказки французских писателей XX века. JL: Лениздат, 1988.
4. Федь. Н.М. Литературный сказ в соотношении с фольклорной традицией // Фольклор: поэтическая система. М.: Наука, 1977.
5. Структура волшебной и авторской сказок. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001.
6. Холбеков М.Н. Узбекско-французские литературные взаимосвязи (в аспекте перевода, критики и восприятия). ДД, -1991